

Індекс білорусько- українських відносин

Звіт із дослідження

2025

Індекс білорусько-українських відносин

Звіт із дослідження

2025

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.
Ukraine

Вступ

Білорусь та Україна продовжують проходити через складні процеси деколонізації. Обидві республіки, чиї успіхи у справі геополітичного розходження з Росією є різними, і надалі зберігають дипломатичні відносини. Проте вони як такі сьогодні не визначають характер двосторонніх контактів.

Білоруські та українські дослідники в межах проекту, що його реалізує Free Belarus Center за підтримки Представництва “Фонду Фрідріха Науманна за Свободу” в Україні, підготували вже другий Індекс білорусько-українських відносин, призначений для вимірювання “температури” не тільки офіційних контактів, але і взаємодії української влади з представниками білоруських демократичних сил. Ці паралельні вектори в обох випадках поки не виглядають як чітко окреслені лінії, проте дають підстави сподіватися на зміни до кращого.

Якість відносин оцінювалася у сферах політики, економіки, безпеки, культури й суспільства. Загальний підсумок можна сформулювати просто: на офіційному рівні двосторонні відносини перебувають біля точки замерзання, проте взаємна цікавість білорусів та українців одне до одного зберігається. Після початку широкомасштабної агресії Росії імперський вплив на двосторонні відносини білорусів та українців суттєво зменшився, і це дасть свої результати найближчим часом.

Запорукою розвитку білорусько-українських відносин є тактика малих справ, що їх реалізовано на користь наших суспільств. Саме про них потрібно розповідати по обидві сторони білорусько-українського кордону, бо вони дають надію на імпульс у розвитку двосторонніх контактів.

Методологія

Об'єктом вимірювання Індексу білорусько-українських відносин є стан міжкrajінових відносин України та Білорусі. Індекс оцінює актуальний стан відносин у трикутнику «Київ — Мінськ — білоруські демократичні сили», а також динаміку їхніх позитивних або негативних змін.

У другому виданні Індексу ми не встояли перед спокусою вдатися до методичних удосконалень. Переважно це стосується способу розрахунку значень на основі експертних оцінок: у новому виданні Індексу розраховуються медіанні значення замість середніх, як за окремими параметрами, так і для підрахунку загального значення Індексу. Також було незначно змінено список підпараметрів кожного тематичного блоку. Це допомогло зробити Індекс коректнішим зі статистичного та змістовного погляду, проте позбавило нас можливості прямого порівняння з Індексом минулого року. Щоб компенсувати цей недолік, було введено окремі запитання стосовно кожного суб-параметра для експертної оцінки динаміки змін порівнюючи з минулим роком. По кожній групі відносин в анкетному опитуванні респонденти зазначали, чи змінилися відносини за рік на гірше або на краще, чи залишилися незмінними.

Всю сукупність взаємовідносин між двома країнами розділено на 5 головних тематичних напрямків: політичні відносини, економічні відносини, відносини у сфері безпеки, відносини в галузі культури та освіти, відносини між суспільствами. Кожен тематичний напрямок відносин складається з 5 параметрів, що їх оцінюють експерти:

1. Політичні відносини:

- Відносини між керівниками держав, урядами й парламентами
- Відносини між офіційними державними інститутами України та демократичними силами Білорусі

- Характер офіційних дипломатичних відносин
- Поточний стан договірно-правової бази між державами
- Існування механізмів синхронізації та запозичень законодавчих норм

2. Економічні відносини:

- Стан взаємної торгівлі між країнами (характеристика експорту, імпорту, торговельного балансу)
- Стан взаємних інвестицій. Наявність спільних інвестиційних проєктів на рівні держави або приватного бізнесу
- Наявність спільних інфраструктурних проєктів у галузі транспорту, зв'язку, енергетики, екології, розвитку транскордонного співробітництва, включно з багатосторонніми проєктами
- Можливість ведення бізнесу громадянами України в Білорусі й навпаки
- Стан договірно-правової бази в галузі економічних відносин (угоди про вільну торгівлю, запобігання подвійному оподаткуванню, пенсійне забезпечення тощо)

3. Відносини у сфері безпеки:

- Відносини між оборонними та силовими міністерствами й відомствами України й Білорусі (Міністерство оборони, Генеральна прокуратура, Міністерство внутрішніх справ, служби внутрішньої безпеки, служби зовнішньої розвідки)
- Наявність воєнної конфронтації або проведення спільних військових навчань, наявність практики двосторонніх інспекцій воєнної активності України та Республіки Білорусь відповідно

- Реалізація спільних проєктів в оборонно-промисловому комплексі
- Тенденція розвитку договірної бази і практики відносин у галузі безпеки (боротьба з міжнародною злочинністю, нелегальною міграцією, екстрадиція злочинців із Білорусі до України й навпаки, нерозповсюдження ядерної зброї, воєнно-стратегічне співробітництво, спільні концепції безпеки, узгодження положень законодавства обох країн щодо воєнних злочинів, транскордонне чи прикордонне співробітництво)
- Контакти між оборонними й силовими міністерствами й відомствами України та структурами білоруських демократичних сил (білоруських добровольців в Україні, Вурол/Belrol, кіберпартизанами й іншими)
- Характеристика взаємодії в інформаційній сфері (практика купівлі телепрограм, телевізійне мовлення білоруських та українських каналів на території суміжної держави, функціонування сторінок інформаційних агенцій БЕЛТА і «Укрінформ» українською та білоруською мовою відповідно, українська аудиторія білоруських каналів мовлення й навпаки)
- Наявність «мови ненависті» в медіях Білорусі та України
- Узгоджена політика національної та історичної пам'яті

У тих групах відносин, де це видається можливим, Індекс також приділяє окрему увагу оцінці відносин не тільки між офіційними Києвом та Мінськом, але й між Києвом та білоруськими демократичними силами.

4. Відносини в галузі культури та освіти:

- Загальна представленість білоруської культури в Україні й навпаки. Наявність культурних обмінів, гастрольна діяльність, взаємодія культурних державних і громадських організацій
- Активність у сфері перекладів літератури білоруською/українською мовою
- Вивчення історії, культури й політики Білорусі, а також білоруської мови в українських університетах, і відповідно історії, культури й політики України, а також української мови в білоруських університетах
- Взаємне визнання дипломів про освіту всіх рівнів
- Освіта білоруських студентів в Україні й навпаки

Оцінка стану відносин робиться на основі комбінування методів експертного анкетного опитування, серії напівструктурованих інтерв'ю, а також збору фактичної і статистичної інформації щодо стану відносин.

Експертне анкетне опитування проводиться серед трьох груп респондентів:

- Представників експертної та академічної спільноти (група «експерти»);
- Представників політичних структур, офіційних державних структур, тематичних організацій громадянського суспільства. Сюди можуть входити діючі чи колишні політики та посадовці, громадські діячі (група «політики і громадянське суспільство»);
- Представників медіа-спільноти, редакторів чи журналістів (група «медіа»).

5. Відносини між суспільствами:

- Стан міжособових контактів. Наявність візового режиму, наземного та авіазв'язку, транскордонні переміщення населення
- Відносини українського та білоруського народів у дзеркалі соціології

Кожна група респондентів включає респондентів як з Білорусі, так і з України, загалом у заповненні анкетного опитування взяли участь 22 респонденти.

В анкеті респондентам-експертам пропонується відповісти на 30 тематичних запитань щодо співробітництва, які стосуються як між-

державного рівня, так і питань практичного інтересу для громадян обох країн. Респонденти анкетного опитування оцінюють рівень відносин за кожним параметром за шкалою від 1 (найнижчий рівень відносин) до 5 (найвищий рівень відносин).

Для оцінки динаміки розвитку відносин респонденти анкетного опитування також оцінюють, наскільки змінився стан відносин за кожним параметром (покращилося, погіршилося, залишилося незмінним).

Для визначення кількісного значення Індексу виводиться медіанне значення з усіх оцінок (значення Індексу), а також медіанне значення по кожній із 5 тематичних груп (значення

по групі відносин). При розрахунку Індексу для виключення крайніх оцінок застосовується winsorization: усі значення, нижчі за 5-й перцентиль, замінюються на значення 5-го перцентилля, всі значення, вищі за 95-й перцентиль, — на значення 95-го перцентилля.

На додаток до анкетного опитування для отримання поглиблених характеристик стану відносин проводяться напівструктуровані експертні інтерв'ю. Напівструктуровані інтерв'ю проводяться з досвідченими українськими та білоруськими експертами або практичними діячами, що займаються однією з тематичних груп відносин. У цій едиції Індексу було проведено 10 напівструктурованих інтерв'ю.

1. Політичні відносини

Значення
Індексу: 1

Динаміка з 2024 року: Відносини залишилися на тому самому рівні

1.1 Офіційні політичні відносини

Значення Індексу: 1.

Динаміка: незначне погіршення

Стан офіційних політичних відносин між Києвом і Мінськом більшість експертів — як українських, так і білоруських — оцінюють як дуже низький або майже неіснуючий. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року, під час якого Білорусь надала свою територію для нападу, двосторонні зв'язки було майже заморожено.

Політичний діалог із теперішнім мінським режимом неможливий. У офіційній риториці українська сторона розглядає Білорусь як співаг्रेसора та союзника Росії, хоча на законодавчому рівні відповідні документи ніколи не приймалися. Як відзначили колишні українські дипломати з-поміж респондентів, політичних відносин “практично не існує” — між країнами не відбувається ні парламентського, ні урядового діалогу, ні контактів на рівні лідерів країн.

Білоруські експерти водночас наголошують, що на рівні загального сприйняття Білорусі в Україні почався обережний поділ між режимом Лукашенка й білоруським суспільством, що відкриває “вікно можливостей” для майбутньої взаємодії — у першу чергу з демократично налаштованими білорусами.

Формально дипломатичні відносини не розірвано. Посольство України продовжує працювати, але у урізаному форматі. Українські дипломати залишаються в Мінську у складі 3–5 осіб, виконуючи обмежені функції, переважно із захисту прав та інтересів громадян України. Водночас рівень дипломатичного представництва знижено, і він продовжує знижуватися: посла відкликано з 2023 року, функції тимчасового повіреного виконував радник-посланник, але з 2023 року відбулося зниження рівня поточного дипломатичного представництва (тимчасового повіреного) до статусу радника.

Посольство Білорусі в Києві, навпаки, законсервоване та не функціонує. Будинок посольства та прилегла територія приходять у занепад, що символічно відображає загальний рівень деградації двосторонніх відносин.

Важливо відзначити, що Україна свідомо утримує цей формат не тільки заради консульських послуг, але й зокрема заради задач, пов'язаних із обміном військовополоненими й поверненням депортованих дітей. Отже, дипломатичні відносини сьогодні — це швидше інструмент мінімально необхідної практичної взаємодії для України, а не забезпечення політичного діалогу між країнами.

Деякі експерти зазначають, що навіть у цих умовах Білорусь зберігає певне значення як “проксі-канал” для непрямих перемовин із Росією, що було продемонстровано через контакти спецпосланника президента США з питань контактів з Україною з Олександром Лукашенком 2025 року. Це також може використовуватись і самою Україною, проте загалом політичний і символічний рівень цих відносин “на самому низькому рівні” та без перспектив покращення найближчим часом.

1.2 Взаємодія України з демократичними силами Білорусі.

Значення Індексу: 2.

Динаміка: незначне покращення

Ця частина відносин характеризується як живіша, але обмежена й непослідовна.

Більшість експертів зазначають, що Україна за останні два роки почала налагоджувати інституційні та публічні контакти з демократичними силами Білорусі. Створення посади спецпредставника по Білорусі при МЗС України 2024 року та призначення на неї колишнього посла в Білорусі Ігоря Кизим стало важливим кроком із легалізації стосунків з опозиційними структурами. З'явилися регу-

лярні контакти на рівні Верховної Ради, окремих міністерств, поширилися контакти на рівні експертів. Водночас після звільнення Ігоря Кизима з цієї посади в лютому 2025 року на неї не було призначено нового представника. Також, наскільки відомо, стратегію України щодо Білорусі, розроблену в межах мандату спецпредставника по Білорусі 2024 року, не було прийнято на офіційному рівні.

Попри деякий прогрес відносини з демократичними силами Білорусі залишаються нерівними та неформальними. Українські експерти звертають увагу, що демократичні сили Білорусі — це «віртуальний об'єкт міжнародних відносин», і вони не мають повноцінної легітимності для офіційного діалогу. Тому МЗС, згідно з дипломатичними канонами, не може взаємодіяти з ними нарівні з державними структурами. І білоруські, і українські експерти наголошують, що рівень та характер відносин зумовлений тим, що демократичні сили Білорусі небагато можуть дати Україні в поточних умовах війни, але наявність такого союзника принаймні жодним чином не шкодить Україні.

Що стосується практики, то Україна відрізняє офіційний Мінськ і демократичні сили, вважає останні частиною білоруського суспільства і своїм природним партнером у довгостроковій перспективі. Українські експерти підкреслюють, що взаємодія вибудовується навколо кількох тем:

- підтримка білоруських добровольців, що воюють у складі Збройних сил України (ЗСУ);
- участь представників демократичних сил у міжнародних форумах спільно з українськими політиками;
- робота з білоруськими громадянами, що мешкають в Україні;
- обмін інформацією щодо питань внутрішньої ситуації в Білорусі.

Офіс Президента України, за оцінками деяких білоруських експертів, лишається найстриманішим щодо цих контактів, що створює враження невизначеності й «неухвалення стра-

тегічних рішень по білоруському напрямку». Офіційний Київ уникає відкритих зустрічей на вищому рівні — візит Світлани Тихановської до України, для прикладу, так і не відбувся через відсутність політичного рішення, частково через побоювання роздратувати офіційний Мінськ та викликати з його боку більші ворожі дії в адресу України.

Деякі експерти спрямовують увагу на питання відсутності єдиного центру прийняття рішень щодо білоруських питань: *«в Україні білоруськими демократичними силами займаються всі і ніхто. Дуже погано, що пішов на пенсію Ігор Кизим, який був хоча б єдиною ключовою фігурою. Все повернулося до ситуації, коли кожне відомство, структура, інституція вважають за можливе займатися білоруською політикою, але виходить хто в ліс, хто по дрова... Тому що різні інституції мають різні уявлення (...), і ці уявлення частенько мають різноспрямований характер, слабо стикаються між собою».*

У взаємодії України з демократичними силами Білорусі є як позитивні, так і проблемні моменти. Серед позитивної динаміки останнього року можна відзначити:

- більший ступінь публічного визнання як партнерів та інституціоналізацію відносин із демократичними силами, хоч і з перевагою неформальних контактів. Це дало імпульс до зростання контактів та “видимості” білоруського питання в українській зовнішній політиці;
- спільні публічні виступи та участь у політичних форумах. Участь офіційних українських представників у заходах зі Світлою Тихановською та Павлом Латушком (наприклад, на форумах Костюшка в Польщі й на саміті Європейської політичної спільноти в Копенгагені) стала символічним жестом солідарності;
- найпозитивніше сприймається діяльність білоруських добровольчих об'єднань у ЗСУ;
- лозунг «Жыве Беларусь!» із уст президента Зеленського в новорічному вітанні 2025 року став важливим маркером моральної підтримки демократичної Білорусі.

- До проблемних моментів взаємодії з демократичними силами, на думку експертів, можна віднести:
- відсутність в Україні системної стратегії щодо Білорусі. Україна не має виразної політики стосовно Білорусі — ні стосовно режиму Лукашенка, ні стосовно демократичних сил. Усі рішення ситуативні і приймаються “в ручному режимі”;
- низький рівень координації між різними офіційними структурами України. Рішення залежать від політичної волі окремих посадовців, депутатів, керівників окремих міністерств, радників президента України, а не від вибудованої стратегії і структури її реалізації;
- недостатня суб’єктність білоруських демократичних сил. Їх сприймають як обмежений за впливом, фрагментований та конкуруючий між собою сектор. Внутрішні конфлікти й кардинальна різниця в позиціях всередині білоруської опозиції зменшують довіру до неї як до партнера;
- обмежені ресурси та інші пріоритети. Україна перебуває в стані війни й не може надавати білоруському питанню пріоритетну увагу чи значні ресурси. Підтримка демократичних сил оцінюється з погляду користі для української безпеки.

1.3 Перспективи та фактори, які впливають на динаміку відносин

Перспективи відновлення політичного діалогу між офіційним Києвом та Мінськом залишаються малоімовірними в доступному для огляду майбутньому. Більшість експертів вважають, що за нинішнього режиму Лукашенка Україна не піде на нормалізацію. Навіть якщо не відбудеться формального розриву дипломатичних відносин, рівень взаємодії залишиться мінімальним та обмежиться консульською роботою.

Можливі зміни можуть відбутися в разі серйозних геополітичних зрушень — ослаблення Росії, внутрішньої кризи в Білорусі або зміни влади. Проте поки що Білорусь розглядається Києвом як залежний від Кремля суб’єкт «без самостійної зовнішньої політики».

Перспективи відносин із демократичними силами виглядають позитивнішими, хоча й обмеженими поточними реаліями. Якщо Україна доб’ється успіху на фронті, це може створити позитивний імпульс для активізації білоруських демократичних сил, росту їхньої легітимності й поглиблення співпраці. У разі тривалої війни й відсутності внутрішніх змін у Білорусі можна очікувати стагнації — зменшення перспектив політичної активності в Білорусі, втрати мотивації до політичної боротьби, поширення інтеграції білоруських емігрантів у західні суспільства, зменшення підтримки демократичних змін усередині білоруського суспільства й, відповідно, меншої цікавості України щодо взаємодії з білоруськими демократами.

Серед факторів, що впливають на перспективи, експерти виділяють:

- у першу чергу результати закінчення російсько-української війни. Перемога України створить новий простір для регіональної політики й, можливо, для переформатування відносин із Білоруссю;
- важливу роль відіграє внутрішньополітична ситуація в Білорусі: будь-яке ослаблення режиму або його обмежений дрейф убик від Росії можуть стати поштовхом для контактів із Києвом;
- роль зовнішніх акторів (США, ЄС). Можливі кроки Заходу з часткової “реабілітації” Лукашенка заради перемовин із Москвою створюють ризики “актуалізації” білоруського режиму та зниження значення демократичних сил;
- стан та єдинство білоруської опозиції. Її здатність виступати консолідовано впливає на те, наскільки Україна буде сприймати її як реального партнера;
- суспільна думка в Україні. Зміцнення образу білорусів як союзників та поплічників у боротьбі проти агресора підвищує шанси на довгострокову солідарність.

2. Економічні відносини

Значення
Індексу: 1

Динаміка з 2024
року: незначне
погіршення

2.1 Загальний характер економічних зв'язків та динаміка торгівлі

До 2022 року Білорусь і Україна підтримували значні обсяги торгівлі. Товарообіг сягав кількох мільярдів доларів, а структура взаємного постачання включала широку номенклатуру товарів: нафтопродукти, хімію, сільськогосподарську техніку, продукти харчування, будівельні матеріали. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року економічні відносини між Білоруссю та Україною були практично паралізовані. Взаємна торгівля збереглася тільки в незначному обсязі, переважно за інерцією старих контрактів або через посередників у третіх країнах. Абсолютна більшість експертів — як українських, так і білоруських — сходяться на думці, що офіційний товарообіг між країнами фактично обнулився. Як відзначив один із українських експертів, «торгівля вимірюється тисячами доларів, а не мільйонами чи мільярдами». У статистичному вираженні це означає символічні обсяги, що не впливають жодним чином на економічні процеси.

Білорусь з українського погляду сприймається як співагресор, і це робить будь-які економічні контакти з нею токсичними для бізнесу та суспільної думки в Україні. Експерти з білоруського боку також підтверджують, що офіційні постачання зупинилися, а будь-які торговельні обміни відбуваються в «сірій зоні». За оцінками білоруського економіста ситуація характеризується як «нуль за офіційними цифрами і майже нуль за неофіційними». При цьому залишаються рідкісні винятки, пов'язані переважно з нафтопродуктами, склом та сільськогосподарською технікою, що їх постачають неформальними каналами через треті країни, найчастіше через Польщу або країни Балтії.

2.2 Сектори збереженої або «сірої» взаємодії

Попри загальний обвал торгівлі деякі сектори зберігають точкову взаємодію. У першу чергу

йдеться про IT-індустрію. Білоруські аутсорсингові компанії, як-от ЕРАМ, продовжують мати офіси і співробітників в Україні. Частина IT-спеціалістів, що покинули Білорусь після 2020 року, працюють дистанційно, зберігаючи зв'язки з українським ринком. Отже, цифрова економіка залишається рідкісним прикладом співпраці, що продовжується, переважно завдяки транснаціональному характеру галузі.

Деякі білоруські експерти згадують також торгівлю оптикою й компонентами подвійного призначення, що їх приватні білоруські виробники могли перенести за кордон, зокрема в Європу чи Україну. Такі постачання мають індивідуальний, фрагментарний характер та здійснюються приватним бізнесом, а не державними підприємствами.

Крім того, існує обмежена взаємодія в секторі нафтопродуктів і скла. Білоруські нафтопродукти часом потрапляють на український ринок через Польщу чи Балкани. Проте експерти підкреслюють, що обсяги мінімальні та засновані на обхідних схемах. «Сірі лінії» торгівлі мають стійкий, але напівлегальний характер. Україна формально забороняє імпорт із Білорусі, але деякі ланцюжки постачань маскуються під угоди з третіми країнами. Білоруські товари, особливо нафтопродукти, постачаються в ці країни, де втрачають слід походження, після чого можуть бути перепродані українським компаніям під виглядом європейських. Аналогічно українська продукція може потрапляти на білоруський ринок через посередників в ЄС чи інших країнах. Ці схеми не формують системну економіку, а тільки задовольняють точкові потреби бізнесу в обхід санкцій. При цьому обидві сторони усвідомлюють, що такі механізми ведуть до втрати податкових надходжень і зростання корупційних ризиків.

2.3 Інвестиційні та інфраструктурні зв'язки

Усі опитані експерти дотримуються єдиної думки, що нових інвестиційних чи інфра-

структурних проєктів між країнами немає. Деякі проєкти, розпочаті до 2022 року, могли зберегтися в замороженому вигляді, але про будь-яку нову інвестиційну діяльність не йдеться. Білоруські інвестиції в Україні, що існували в першу чергу в торгівлі та будівництві, було або згорнуто, або переоформлено під інші юрисдикції, щоб вони не фігурували як пряма взаємодія з Мінськом.

Частина білоруських підприємців продовжує діяльність в Україні, проте це зазвичай довоєнні бізнеси, легалізовані до початку конфлікту. Вони не є новими інвестиціями, а являють собою залишкові форми присутності, часто у сфері IT, логістиці та медіях. Як приклад згадується білоруський спортивний портал «Трибуна Бай», що розвинув український сегмент після 2022 року.

Український капітал, навпаки, практично відсутній у Білорусі. За словами експертів, українські компанії сприймають білоруський ринок як політично токсичний та економічно ризикований. Після введення санкцій та обмеження банківських операцій можливості для українських інвесторів цілком зникли.

2.4 Можливості ведення бізнесу громадянами двох країн

Практично всі експерти зазначають, що ведення бізнесу громадянами дуже обтяжено, однак окремі приклади все ж є. У Білорусі

українські громадяни можуть займатися підприємництвом тільки за умови лояльності до білоруської влади й відсутності зв'язків з українською державою. Такі підприємці розглядаються як «нейтральні» та не становлять загрози. Водночас громадяни Білорусі, що перебувають в Україні, стикаються із системними проблемами легалізації: закриті банківські рахунки, часті перевірки Службою безпеки, неможливість отримання громадянства або довгострокових дозволів на роботу.

Деякі українські експерти наголошують на втрачених Києвом можливостях щодо білоруських емігрантів. Білоруси, що покинули країну після 2020 року та воювали на українському боці, могли б стати цінним ресурсом для відновлення економіки, особливо в будівництві й технічних галузях. Проте бюрократичні бар'єри й підозрілість із боку спецслужб заважають їхній легалізації, розвитку підприємницької активності, повноцінному виходу на ринок праці.

Отже, можливості ведення бізнесу українцями в Білорусі й білорусами в Україні існують де-юре, проте де-факто обмежені політичною кон'юнктурою, ризиками переслідування й недовірою між країнами.

3. Відносини у сфері безпеки

Значення
Індексу: 1

Динаміка з 2024 року: незначне погіршення

3.1 Загальний характер відносин у сфері безпеки та оцінка воєнної напруженості

Сьогоднішні відносини між Білоруссю та Україною у сфері безпеки характеризуються поєднанням відкритої конфронтації та вимушеного прагматизму, де обидві сторони зберігають мінімальні канали комунікації, прагнучи уникнути прямого воєнного зіткнення. Більшість експертів сходяться щодо оцінки того, що Білорусь у ролі союзника й фактичного співагресора Росії втратила довіру з боку України, а попередні формати співпраці в галузі безпеки цілком згорнуто.

Водночас українська сторона, яка усвідомлює значення північного напрямку й потенційну загрозу з боку Білорусі, дотримується зваженої стратегії стримування без ескалації. За словами експертів, конфронтація між країнами має «низькоінтенсивний» характер — немає активних бойових дій, але зберігається високий рівень настороженості й військової присутності на кордоні.

Обидві сторони зміцнили прикордонну інфраструктуру: з української сторони укріплено переходи й розгорнуто додаткові підрозділи, Білорусь створює нові прикордонні застави та проводить демонстративні військові навчання, що розглядаються Україною та ЄС як інструмент тиску.

Ключовим джерелом напруження залишається використання території Білорусі російськими військами. Українські експерти зазначають, що саме це, а не власне білоруське військо сприймається як головна загроза безпеці. Присутність російських контингентів створює ризики нових нападів із північного напрямку, а регулярні навчання («Захід-2025 та інші») сприймаються як можлива підготовка до агресивних дій.

Водночас навіть на тлі конфронтації зберігаються негласні домовленості щодо «ненапа-

ду», які забезпечуються через обмежені канали зв'язку, особливо в кризові періоди.

Білорусь зі свого боку перебуває у вразливому становищі. З одного боку, вона втягнута в союзницькі обов'язки перед Росією, з іншого — прагне уникнути прямої участі у війні. В експертних оцінках звучить мотив «обережного дистанціювання»: Мінськ демонструє лояльність до Москви, але намагається не перетнути рису, яка призведе до відкритого зіткнення з Україною. Ця двоїстість породжує складну комбінацію конфронтації без війни, де головне протистояння розгортається у сфері інформаційної та розвідувальної активності.

3.2 Контакти між силовими структурами і спецслужбами

Попри офіційне припинення двостороннього співробітництва у сфері оборони, неофіційні й технічні канали взаємодії між силовими структурами зберігаються. Більшість експертів зазначають, що взаємодія відбувається між прикордонними службами, які продовжують обмінюватися інформацією задля забезпечення порядку на 1084,2 кілометрах кордону.

Ці контакти мінімальні й мають переважно технічний характер: обмін сповіщеннями про перетин кордону, інциденти з безпілотниками, координація під час обміну полоненими.

Крім того існує неформальна взаємодія між спецслужбами двох країн. За словами одного з респондентів, вона спирається на старі професійні зв'язки, що збереглися ще з часів спільного навчання в радянських військових училищах і розвідшколах. Ці зв'язки дозволяють оперативно вирішувати окремі питання, хоч офіційно вони ніде не визнаються. Йдеться про своєрідну «тіньову дипломатію безпеки», що виконує функцію запобігання випадковим інцидентам або недостатньому розумінню, здатним призвести до ескалації.

З української сторони такі комунікації розглядаються як необхідний елемент воєнної дипломатії, яка забезпечує двостороннє запевнення щодо ненападу. Контакти відбуваються по лінії Генеральних штабів, розвідувальних органів і Міністерства оборони, спецслужб із безпеки та спрямовані на підтримання стабільності вздовж кордону й запобігання неконтрольованим діям. Як зазначає один із експертів, саме після отримання Україною гарантій з боку Білорусі, що нападу з її території більше не буде, українські війська змогли частково перенаправити сили на інші ділянки фронту (Курська операція), що підтверджує практичну значимість цих каналів.

Існує продуктивна координація в гуманітарних питаннях, зокрема для обміну військовополоненими та евакуації цивільних осіб. Білорусь продовжує виступати в якості майданчику для обміну полоненими, що вимагає певного рівня взаємодії між воєнними й дипломатичними структурами обох країн. Як зазначає один із респондентів: «Гуманітарні операції з обміну військовополоненими, тілами вбитих, возз'єднання сімей відбуваються на території Білорусі та отримують високу оцінку від української сторони з точки зору їх організації Мінськом».

Водночас немає підстав казати про відновлення будь-якого формального співробітництва у сфері безпеки. Україна розглядає Білорусь у першу чергу крізь призму загрози, а не партнерства. Офіційні інститути взаємодіють остільки, оскільки це необхідно для запобігання кризам та вирішення певних прагматичних питань, але не більше за те.

3.3 Відносини з білоруським добровольчим рухом та проблеми взаємодії

Однією зі складних, але символічно значимих сфер білорусько-українських відносин є взаємодія України з білоруськими добровольцями, що беруть участь у війні. Практично всі експерти зазначають, що ці відносини мають проблемний характер: з одного боку, білоруські бійці розглядаються як союзники й поплічники в боротьбі за свободу України, з іншого — як громадяни держави, визнаної співагресором, що створює для них юридичні й політичні складнощі.

Білоруські добровольці служать у складі різних підрозділів Сил оборони України — від Полку ім'я Кастуся Калиновського до окремих загонів у складі Інтернаціонального легіону й розвідувальних структур. Формально вони інтегровані в українське військо, підпорядковуються українському командуванню й беруть участь у бойових діях нарівні з українськими військовцями, проте при цьому зберігають свою етнічну й політичну ідентичність, і деяку частку публічної автономії. На думку окремих експертів, це надає їхній присутності особливе значення: в разі ескалації з режимом Лукашенка Україна може представити ці підрозділи як інструмент «звільнення Білорусі від російського впливу», а не як засіб для агресії проти сусідньої держави.

Головні проблеми, які відчувають білоруські добровольці, мають правовий та організаційний характер. Серед них — відсутність чіткого статусу, труднощі легалізації й перебування в Україні, обмежені можливості кар'єрного зростання у війську, проблеми з отриманням виплат і визнанням участі в бойових діях. Однак в останні роки спостерігаються деякі позитивні зміни: у Верховній Раді обговорюється норма про скорочення терміну служби, необхідного для отримання українського громадянства, з трьох років до одного року; розробляється законодавство про множинне громадянство, що дозволить добровольцям легалізовуватись без відмови від білоруського паспорта.

Політична складова теж залишається відчутною. Українська влада обмежує участь діючих білоруських військовців у політичних ініціативах, як-от вибори в Координаційну раду білоруських демократичних сил. Це пояснюється необхідністю зберігання воєнної дисципліни й нейтралітету, проте сприймається добровольцями як обмеження їхньої суб'єктності та політичної ролі.

Білоруські експерти додають, що багато добровольців стикаються з побутовою недовірою й підозрами з боку українських спецслужб, а також із проблемами легалізації після завершення служби. Це підсилює почуття невпевненості щодо свого майбутнього та перспектив участі в післявоєнному відновленні України або демократичній трансформації

Білорусі. Деякі респонденти характеризують ставлення українських структур як «прагматично споживацьке» — добровольців цінують на фронті, але не пропонують їм довгострокового бачення або політичного місця в майбутніх процесах.

Тим не менше добровольчий рух залишається важливим елементом символічного і практичного партнерства між Україною та білорусь-

кою демократичною спільнотою. Воно демонструє, що частина білоруського суспільства свідомо обрала сторону свободи та спротиву російській агресії, це відрізняє її від офіційної лінії Мінська і створює потенціал для майбутнього перезапуску двосторонніх відносин уже в постлукашенківський період.

4. Відносини у сфері культури та освіти

Значення
Індексу: 2

Динаміка з 2024 року: незначне покращення

4.1 Загальний стан культурних та освітніх зв'язків

Погіршення стану офіційних культурних та освітніх зв'язків почалося вже після 2020 року, а з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну офіційні зв'язки між Білоруссю та Україною в цих галузях фактично припинили існування. Всі експерти зазначають, що на державному рівні співробітництво відсутнє, а будь-які спільні програми між університетами чи міністерствами освіти більше не реалізуються. Українські експерти безпосередньо порівнюють ситуацію з відносинами між Києвом та Москвою: *«обмін студентами з Мінськом сьогодні виглядає так само нереалістично, як і з Москвою»*.

Тим не менш особисті й горизонтальні контакти між представниками культури, науки та освіти не зникли цілком. На індивідуальному рівні вони зберігаються — в осередку білоруської діаспори, через академічні кола в Європі та Україні, а також у рамках співробітництва незалежних культурних та освітніх ініціатив. Найбільш активно взаємодія відбувається з білорусами, які після політичних репресій опинилися за кордоном — у Польщі, Литві чи Україні. Саме ці спілки сьогодні виконують роль альтернативних майданчиків для діалогу, замінюючи офіційні інститути. Прикладом може бути Форум Острозьких, де раз на рік проходять білорусько-українські експертні та політичні дискусії, є певний рівень співпраці між українськими ВНЗ та Європейським гуманітарним університетом у Вільнюсі.

При цьому спостерігається відсутність системності в культурних взаємовідносинах. Більшість українських експертів визнають, що

підтримка білоруської культури в Україні має локальний характер і тримається на ентузіазмі окремих людей та малих ініціатив. У самій Білорусі сучасна українська культура — особливо нова, незалежна, некон'юнктурна — фактично є забороненою або витісненою.

4.2 Приклади актуальної взаємодії в галузі культури

Попри політичну ізоляцію між українськими та білоруськими діячами зберігається низка актуальних форм співпраці у сфері культури. Це в першу чергу спільні культурні події, переклади літератури й активність білоруської діаспори в Україні.

Переклади літературних творів залишаються однією з небагатьох живих форм взаємодії. Так, у рамках грантової програми House of Europe було підтримано два проєкти перекладу білоруських авторів українською мовою — поетична збірка Алєся Плотки «Сож» і роман Альгерда Бахаревича «Дзеці Аліндаркі». Проте, як зазначає один з учасників проєкту, ці книги видають невеликі маргінальні видавництва, й вони навряд чи отримають широке розповсюдження в Україні.

Переклади у зворотньому напрямку — українських авторів білоруською мовою — теж відбуваються, хоча й переважно за межами Білорусі. Наприклад, у Варшаві білоруські видавці перекладали книги Сергія Жадана.

Всі експерти наголошують, що саме незалежні культурні та громадські ініціативи утримують білорусько-українські відносини від повного заморожування. Вони є єдиним живим каналом комунікації, який діє незалежно від

офіційних режимів. Наприклад, у Львові проходять курси білоруської мови, організуються виставки, театральні вистави й меморіальні акції, наприклад, «Ноч (не)расстреляных паэтаў». Такі проекти не тільки зберігають білоруську ідентичність в еміграції, але і сприяють розвитку взаєморозуміння між суспільствами двох країн.

Серед цифрових форм взаємодії можна виділити медіапроекти та проекти в соціальних мережах, де продовжується культурний діалог. Білоруський YouTube-проект «Трызуб і Пагоня» розповідає про спільні сторінки білорусько-української історії й має десятки тисяч переглядів. Отже, навіть в умовах політичної ізоляції зберігається взаємна цікавість та симпатія між аудиторіями двох країн.

Водночас експерти відзначають внутрішню втомленість і фрагментацію білоруської спільноти в Україні. Після 2022 року активність деяких організацій зменшилася — частково через емоційне вигорання, частково через побоювання відкрито заявляти про свою національну ідентичність. Численні білоруси, які мешкають в Україні, намагаються інтегруватися, не наглошуючи на національній приналежності, що знижує видимість білорусів та білоруської культури в українському просторі.

Експерти вказують на проблемні аспекти у стратегічних підходах деяких білоруських культурних акторів. Один з українських експертів у галузі культури привертає увагу до “образи на образі”: українське суспільство сприймає білорусів крізь призму участі Білорусі у війні, а білоруські незалежні діячі не завжди демонструють готовність до розуміння глибини цієї проблеми. У якості прикладу

подано ситуацію з фестивалем «Прадмова» 2024 року, що в його програму включили російських опозиційних авторів. Це викликало нерозуміння і протест українських учасників та показало, наскільки тема «хороших росіян» стала токсичною в контексті двосторонніх культурних відносин білорусів та українців.

4.3 Проблеми і труднощі взаємодії

Головною проблемою у сфері культурних та освітніх відносин є відсутність інституційної основи співробітництва. З 2022 року не існує ні міжурядових угод, ні програм обміну, ні спільних університетських проектів. Білорусистика в Київському університеті Шевченка, за словами одного з експертів, залишилася без будь-якої підтримки з боку офіційних структур і без інституційного розвитку.

Друга проблема — мовна та ідентифікаційна невизначеність. Деякі білоруські діячі культури продовжують співпрацювати з російськими опозиційними колами й використовують російську мову як основну, що сприймається в Україні дуже насторожено. Така позиція, на думку деяких українських експертів, підриває довіру й заважає налагодженню повноцінного партнерства.

Нарешті, не можна не відзначити вплив війни та питань безпеки. В українських університетах та медіях тема Білорусі часто табується або сприймається крізь призму союзницьких відносин із Москвою. Це призводить до зникнення білоруської тематики з академічного й культурного дискурсу.

5. Відносини між суспільствами

Значення
Індексу: 2

Динаміка з 2024 року: незначне покращення

5.1 Формування образу іншої країни: інформаційні поля, пропаганда й мова ворожості

Відносини між білоруським та українським суспільствами сьогодні багато в чому визначаються станом інформаційних просторів двох країн. Практично всі експерти відзначають асиметричність то двоїстість цих полів: у Білорусі воно поділене на офіційне — контрольоване державою, і незалежне — емігрантське або опозиційне. В Україні інформаційне поле зміщене до освітлення діяльності держави й політики режиму в Білорусі, а не білоруського демократичного руху.

Білоруські державні медії проводять «щільну антиукраїнську пропаганду», формуючи образ ворога через дезінформацію, історичні спотворення та звинувачення українців у «геноциді білоруського народу» під час Другої світової війни. Це подається в унісон із російською пропагандою, хай і в пом'якшеній формі. Паралельно незалежні медіа, як у самій Білорусі, так і в еміграції, вибудовують альтернативний дискурс, де солідаризуються з Україною та презентують її як країну, що змагається за свободу та демократію. Отже, інформаційне поле Білорусі поляризоване, а сприйняття України залежить від джерела, яке споживає людина.

Українське медіасередовище, у свою чергу, загалом не проявляє системної мови ненависті, проте, на думку низки експертів, в українському інформаційному просторі Білорусь часто редукується до фігури Лукашенка. Новини про країну — це перш за все цитати та дії Лукашенка, а не матеріали про громадянське суспільство, культуру або демократичні сили. Білоруський народ нерідко виявляється «заручником» негативного образу держави.

Експерти також зазначають, що з часом емоційний градус сприйняття Білорусі в Україні знижується. У перші місяці війни 2022 року українські ЗМІ активно транслювали шок та образ, оскільки напад на Україну відбувався через територію Білорусі. Але з розвитком війни ця тема «притупилась», і за відсутності атак із території Білорусі вона перестає розглядатися як активний агресор, а білоруси — як безпосередні вороги. Тепер українське суспільне сприйняття стало трохи нейтральнішим, хоч і настороженим.

5.2 Взаємне сприйняття суспільств: між співчуттям та настороженістю

Майже всі респонденти сходяться в тому, що людські контакти перебувають на мінімальному рівні. Фактично кордон між Білоруссю та Україною закритий, функціонує тільки один пункт пропуску, а поїздки можливі тільки у виняткових випадках. Білоруські та українські експерти також наголошують, що численні перевірки, допити і тривалі процедури перетину українського кордону (при в'їзді з ЄС, наприклад) родлять поїздки ще складнішими. Білоруські прикордонники також проявляють підвищену підозрілість щодо українців, і це посилює атмосферу недовіри й контролю. Фактично рух мінімальний — «контакти є, але незначні».

З іншого боку, зберігаються особисті зв'язки: родичі, друзі, колишні колеги. Ці контакти підтримуються, але часто в «тіньовому», прихованому режимі, що є природним для ситуації з безпекою людей всередині Білорусі, де будь-який публічний прояв солідарності з Україною може призвести до допитів у КДБ та арешту.

Деякі українці перетинають кордон у пошуках притулку або щоб уникнути мобілізації, і це вже використовується пропагандою Лука-

шенка. Ці випадки можуть бути інтерпретовані офіційними білоруськими медіями як доказ «гуманності» режиму та «небажання українців воювати».

Разом із тим навіть за таких умов експерти вбачають потенціал для гуманітарних і культурних мостів. Культурна та освітня сфера залишається найперспективнішою для відновлення діалогу, оскільки вона дозволяє зберігати контакти поза межами офіційних політичних відносин.

5.3 Взаємне сприйняття суспільств: між співчуттям та настороженістю

Взаємне сприйняття білорусів та українців визначається поєднанням емпатії, політичної оцінки та медійних стереотипів.

Всередині Білорусі ставлення до українців амбівалентне. Серед прихильників режиму переважають пропагандистські кліше про «український націоналізм» та «ворожі сили», але більшість населення зберігає нейтрально-позитивне відношення. Експерти зазначають, що білоруси співчують українцям та уникають ворожості. **Однак публічне висловлювання підтримки може бути небезпечним, тому солідарність існує «в тиші».**

В Україні образ Білорусі більш складний. З одного боку, білоруси асоціюються з авторитарним режимом і союзом із Росією, що викликає скепсис та розчарування. З іншого боку, значну повагу викликають білоруські добровольці, що беруть участь у захисті України, і меншою мірою — демократичні активісти. Тому сприйняття залежить від позиції конкретної людини: білоруси, що висловлюють солідарність та антиімперську позицію, сприймаються тепло, тоді як «аполітичних» часто прирівнюють до «хороших росіян».

Соціологічні спостереження підтверджують, що негативне ставлення до Білорусі посилюється після 2020 року, особливо в прикордонних регіонах, де фіксувалися обстріли з білоруської території. Але навіть там воно не йде в порівняння з антиросійськими настроями. Українці відрізняють «режим Лукашенка» та «народ Білорусі», хоча в масовому сприйнятті ця межа часто розмита.

Цікаво, що мовне й культурне самовизначення грає роль маркера сприйняття. Як зазначають окремі білоруські експерти, білорус, що розмовляє білоруською та відкрито демонструє свою національну ідентичність, сприймається в Україні значно краще, ніж той, хто використовує російську мову й не висловлює національної самобутності.

5.4 Історична пам'ять: поле для діалогу чи джерело поляризації

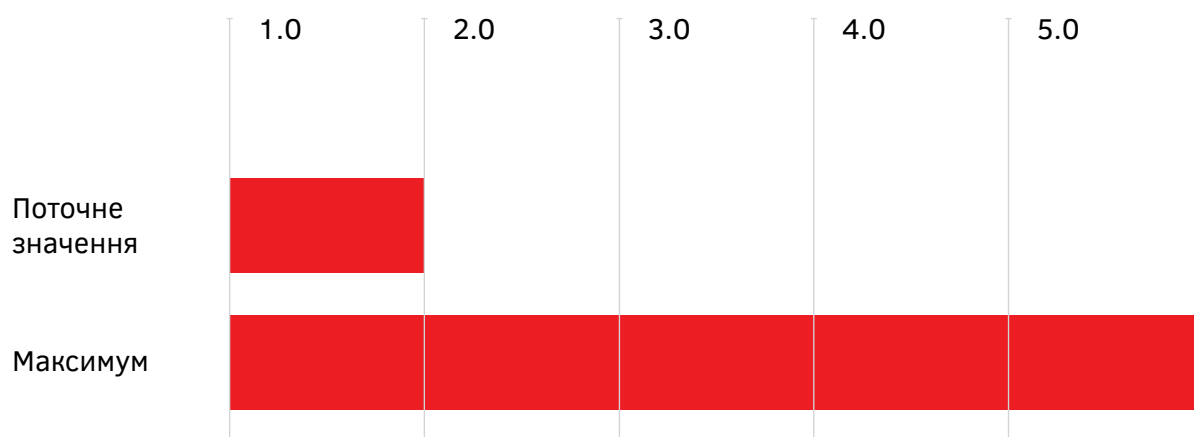
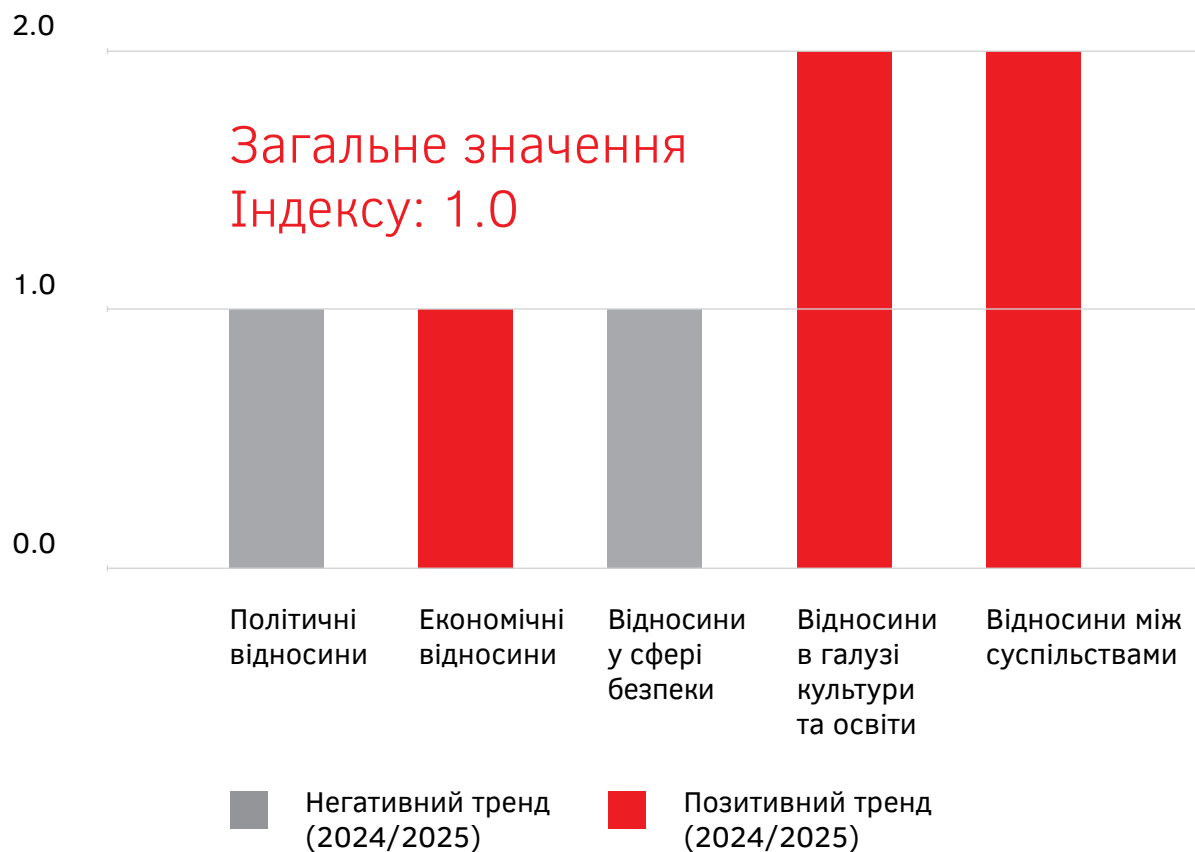
Історична пам'ять є важливим, але поки недовикористаним ресурсом для діалогу між суспільствами. У відповідях експертів присутні два напрямки: ініціативи, спрямовані на примирення і спільне осмислення минулого, та державні наративи, які, навпаки, посилюють поділ.

До позитивних практик експерти відносять білорусько-український Форум Острозьких, який об'єднує науковців, істориків, політологів і громадсько-політичних діячів. Форум крім іншого став майданчиком для обговорення історичних травм, взаємних образів та пошуків спільних пунктів пам'яті. Тепер розглядається ідея створення Білорусько-української громадської комісії істориків — недержавного аналога двосторонніх комісій, що вже існують в Україні з Польщею, Австрією та Німеччиною.

Водночас офіційна Білорусь продовжує використовувати історичну риторику як інструмент пропаганди. Мінськ, як зазначають деякі респонденти, наголошує на «винуватості українців» у воєнних злочинах проти білорусів, а радянський і пострадянський символізм (наприклад, святкування 9 травня) використовується для підтримання ідеологічного поділу. Українська сторона у свою чергу героїзує національно-визвольні рухи, що в білоруському державному наративі інтерпретується як «нацизм».

Окремі українські ініціативи, наприклад, увічнення Конотопської битви, інтерпретуються українськими дослідниками як можливість підкреслити історичне союзництво України й Білорусі проти Росії. Проте такі наративи поки залишаються периферійними й не набули широкого суспільного значення.

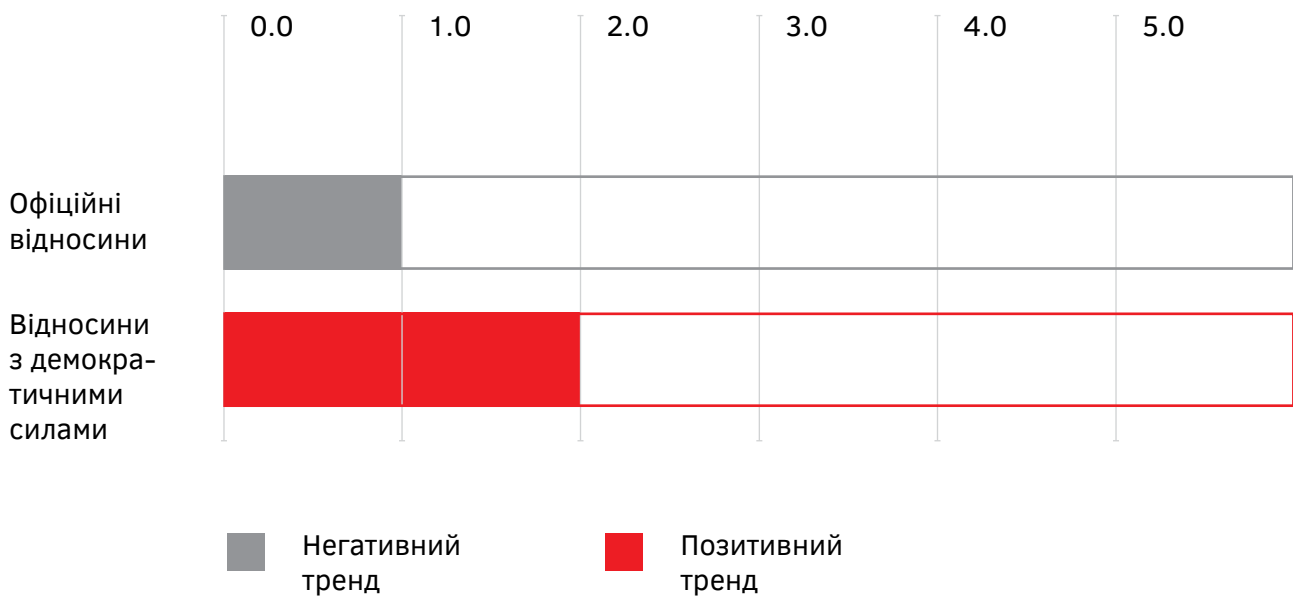
6. Загальне значення Індексу

Значення Індексу, параметри, 2025

Офіційні відносини та відносини з демократичними силами Білорусі

Висновки

Політичні відносини

- Політичні відносини між Білоруссю та Україною перебувають у стані глибокої кризи, де офіційну дипломатію зведено до технічного мінімуму, а взаємодія з демократичними силами поступово набуває більш важливого значення, але все ще характеризується нестійкістю і стратегічною невизначеністю.
- Білорусь залишається для України країною, звідки прийшла агресія, але водночас потенційним партнером у майбутньому — після політичних змін.
- Відносини між Києвом та офіційним Мінськом — заморожені, між Києвом та демократичною Білоруссю — зародкові, але життєздатні.
- Подальша динаміка відносин із білоруським демократичним рухом буде визначатися не тільки волею сторін, але й ходом війни, станом режиму Лукашенка, діями зовнішніх міжнародних акторів (ЄС та США), а також готовністю білоруського демократичного руху зберігати суб'єктність і єдинство в умовах тривалої кризи.

Економічні відносини

- Економічні відносини між Білоруссю та Україною практично цілком зруйновані: нормальні механізми двосторонньої торгівлі й інвестицій зведено до ледве помітних обсягів. На ринку продовжують діяти локальні, неформальні й сірі схеми економічних обмінів, проте й вони не суттєві.
- На макрорівні економічні зв'язки розірвано, але на мікрорівні зберігаються окремі нитки — IT-сектор, особисті підприємницькі ініціативи, торгівля через посередників і треті країни.
- Білоруська економіка лишається зацікавленою у відновленні експортних напрямків включно з українським ринком, однак без зміни політичного контексту й санкційного режиму це неможливо. Для України, у свою чергу, Білорусь перестала бути надійним економічним партнером та сприймається як елемент ворожого блоку.
- Економічна взаємодія двох країн перебуває в стані замороженого конфлікту, де формальні відносини відсутні, а неформальні функціонують на межі легальності. Цей стан, цілком імовірно, збережеться доти, доки не відбудуться суттєві зміни у сфері безпеки й політики.

Відносини у сфері безпеки

- Білорусько-українські відносини у сфері безпеки на рівні держав сьогодні являють собою багаторівневу систему стримувань, недовіри й обмеженого прагматизму. З одного боку — повна руйнація попередніх форматів співпраці, з іншого — збереження мінімальних комунікацій, продиктованих необхідністю запобігання випадковій ескалації. Контакти між силовими структурами і спецслужбами залишаються неофіційними, але життєво необхідними, бо забезпечують взаємні гарантії ненападу й дозволяють реагувати на інциденти.
- Білоруські добровольці, що воюють за Україну, стали своєрідним морально-політичним мостом між суспільствами України й Білорусі, Україною та білоруським демократичним ру-

хом. Водночас положення білоруських добровольців в Україні характеризується багатьма проблемами, включно з проблемами легалізації, виплати допомоги, повноцінної інтеграції в життя України після фронту.

Культура та освіта

- Сучасний стан білорусько-українських відносин у сфері культури й освіти можна охарактеризувати як глибоку кризу офіційної взаємодії за збереження точкової активності на рівні громадянського суспільства. Державну дипломатію й інституційні зв'язки зруйновано, однак культурні й гуманітарні стосунки продовжуються завдяки намаганням незалежних акторів із двох боків — перекладачів, активістів, окремих груп академічної спільноти та викладачів, експертів, представників білоруської діаспори, окремих організацій громадянського суспільства.
- Попри труднощі деяка цікавість до білоруської культури в Україні зберігається. Для незалежної продемократичної частини білоруського суспільства взаємодія з Україною залишається важливим елементом культурної й політичної самоідентифікації.
- Для того, щоб відносини у сфері культури та освіти знову набули системного характеру, потрібно подолати емоційні та політичні бар'єри, зміцнити координацію між незалежними структурами й розробити довгострокові механізми культурного обміну, незалежні від політичних режимів та кон'юнктурних факторів.

Відносини між суспільствами

- Відносини між білоруським і українським суспільствами сучасного періоду можна охарактеризувати як заморожені, але потенційно здатні до відновлення. Інформаційні поля залишаються поляризованими, але в обох країнах існує прошарок громадян та інституцій, зацікавлених у збереженні зв'язків та розвитку взаєморозуміння.
- На рівні щоденних відносин зберігається довіра, співчуття й пам'ять про близькість народів, однак досвід війни та ударів з боку Білорусі в Україні, страх, репресії і пропагандистські бар'єри в Білорусі заважають відкритому діалогу.
- Регулярні культурні контакти й контакти на рівні організацій громадянського суспільства обмежені, але є сьогодні одним із головних каналів “народної дипломатії”.
- Ключовим викликом на найближчі роки стане відновлення довіри — через спільні проєкти в різних сферах: у культурі, в політиці пам'яті та історії, в незалежних медіапроєктах тощо. Важливим фактором є усвідомлення Україною різниці між білоруським режимом і народом Білорусі, а також закріплення цієї різниці у практиці більш інституціоналізованих відносин.
- Потенціал формування нової моделі білорусько-українських відносин у першу чергу лежить не в політичних деклараціях та зустрічах, а у взаємній повазі до народів, культурній емпатії, спільній історичній пам'яті та актуальній практиці спільної боротьби за свободу українського та білоруського народів.

Експерти

Андрій Єгоров

Громадський діяч, білоруський методолог і політолог. З 1999 року пройшов шлях від звичайного волонтера організацій громадянського суспільства до лідера великих громадських організацій та ініціатив. Є головою правління міжнародної ГО «ЄвроБілорусь». У 2013–2015 роках був національним координатором Форуму громадянського суспільства Східного партнерства (ФГС СхП) у Білорусі, а в 2014–2015 роках — співголовою Керівного комітету Форуму громадянського суспільства Східного партнерства.

Координатор з міжнародної допомоги в Офісі Світлани Тихановської (2022–2023). Спікер Координаційної ради Білорусі другого скликання (2023–2024). Учасник Мінської методологічної спільноти, колега білоруського філософа Володимира Мацкевича.

Роза Турарбекова

Доктор історичних наук. Закінчила історичний факультет Казахського національного університету імені аль-Фарабі (1987–1992), аспірантуру за спеціальністю «Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики» (1992–1995), захистила докторську дисертацію на тему «Зовнішня політика Президента Росії (теоретичні та практичні аспекти)» (1997). Викладачка кафедри міжнародних відносин КазНУ (1993–1996), заступниця декана факультету міжнародних відносин університету «Кайнар» (Алмати) (1997–1998). Доцентка Білоруського державного університету (1999–2022), активістка Вільної профспілки в БДУ, запрошена наукова співробітниця Університету Юстуса Лібіха (Гіссен, Німеччина) та стипендіатка DAAD (вересень 2022 – квітень 2023), почесна членкиня IGSD (Університет Ворика, Велика Британія). Наукові інтереси: євразійські регіональні організації та інтеграційні проекти, зовнішня політика Республіки Білорусь, ісламизм і політичні процеси в Центральній Азії. Нині науковий інтерес дослідниці зосереджений на вивченні так званої «Союзної держави» Білорусі та Росії.

Євген Магда

Кандидат політичних наук, доцент. У 1996 році з відзнакою закінчив історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка, у 2006 році захистив кандидатську дисертацію на тему «Регіональний конфлікт на Близькому Сході в глобальному контексті». Професор Державного Університету «Київський авіаційний інститут». Автор досліджень «Гібридна війна: вижити і перемогти» (Харків, 2015), «Гібридна агресія Росії: уроки для Європи» (Київ, 2017). Разом із Тетяною Вадатурською написав книгу «Ігри віддзеркалень: як світ бачить Україну» (Харків, 2016). У 2017 році у видавництві «Клуб сімейного дозвілля» вийшла книга «Шостий. Спогади про майбутнє» — дослідження про українських президентів. З січня 2018 року — директор ГО «Інститут світової політики». Експерт iSANS.

Зміст

Вступ.....	4	4. Відносини у сфері культури та освіти	
Методологія.....	5	Загальний стан культурних та освітніх зв'язків.....	16
1. Політичні відносини		Приклади актуальної взаємодії в галузі культури.....	16
Офіційні політичні відносини.....	8	Проблеми і труднощі взаємодії.....	17
Взаємодія України з демократичними силами Білорусі.....	8	5. Відносини між суспільствами	
Перспективи та фактори, які впливають на динаміку відносин.....	10	Формування образу іншої країни: інформаційні поля, пропаганда й мова ворожості.....	18
2. Економічні відносини		Контакти між людьми і прикордонна взаємодія.....	18
Загальний характер економічних зв'язків та динаміка торгівлі.....	11	Взаємне сприйняття суспільств: між співчуттям та настороженістю.....	19
Сектори збереженої або «сірої» взаємодії.....	11	Історична пам'ять: поле для діалогу чи джерело поляризації.....	19
Інвестиційні та інфраструктурні зв'язки.....	12	Загальне значення Індексу-графіки.....	20
Можливості ведення бізнесу громадянами двох країн.....	12	Висновки.....	22
3. Відносини у сфері безпеки		Експерти.....	24
Загальний характер відносин у сфері безпеки та оцінка воєнної напруженості.....	13		
Контакти між силовими структурами і спецслужбами.....	13		
Відносини з білоруським добровольчим рухом та проблеми взаємодії.....	14		

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.
Ukraine